

Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Sandgata 30 B
N-7012 Trondheim

e-post: nof@birdlife.no internett: www.birdlife.no

Telefon: (+ 47) 73 84 16 40
Fax: (+ 47) 73 84 16 41
Bankgiro: 4358.50.12840
Org. nr.: 970 089 748

NVE
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Deres ref.	Deres kontaktperson	Vår ref.	Vår kontaktperson	Dato
NVE 200401015	Lars Håkon Bjugan	270/06-422.41	Ingar Jostein Øien	5 november 2006

Søknad og konsekvensutredning for Oksbåsheia vindpark med tilhørende nettilknytning - Høringsuttalelse.

Vi viser til konsesjonssøknad med konsekvensutredning(KU) for Oksbåsheia vindparkaftverk med tilhørende nettilknytning

Nedenstående sammenfatter Norsk Ornitologisk Forening (NOF) sine vurderinger av den aktuelle søknaden og tilhørende KU.

Innledning

NOF har i sin vurdering av søknad og KU valgt å fokusere vesentligst på naturmiljø, og da naturlig nok særlig på de forhold/problemstillinger som berører fugl.

NOF konstaterer at konsekvensutredningen for fugl for Oksbåsheia vindpark er et tynt dokument i faglig henseende. Spesielt mangelfullt er datagrunnlaget for fugl som konsekvensanalysen bygger på, samt at det ikke er foretatt kartlegging av fugletrekk over planområdet. Mangelfullt er også vurderinger omkring de bestandspåvirkinger og sumeffekter for fugl som den samlede vindparkutbyggingen i regionen kan medføre.

I følge konsekvensutredningen vil en utbygging medføre *stor negativ konsekvens**) for fugl lokalt sett. NOF støtter disse vurderingene, men mener at sumeffekten av det store antall vindkraftprosjekter i regionen kan medføre store konsekvenser for bestanden av enkelte fuglearter både regionalt og nasjonalt. De samlede konsekvensene av meldte, omsøkte og konsesjonsgitte vindkraftverk anser vi som så usikre, men samtidige som potensielt svært kritiske, at de burde inngått i konsekvensutredningen. I utredningen finnes heller ingen vurdering av de samlede miljøfaglige verdiene av utbyggingsområdene opp mot nasjonale miljømål og internasjonale forpliktelser.

Ut fra det materiale som foreligger, de negative erfaringene fra allerede utbygde vindparker,

grunnleggende konflikter med nasjonale miljømål og internasjonale forpliktelser, må Norsk Ornitologisk Forening konstatere at den tillit vi i utgangspunktet hadde til de uttrykte målsetningene om at det skulle legges stor vekt på miljøhensyn i disse sakene, har vist seg fullstendig grunnløs. Konesesjonen for vindkraftutbygging på Smøla fjerner miljøstempelet på disse vindkraftplanene. .

Isolerte vurderinger av betydningen av enkelt inngrep i naturen ansees som en trussel mot å ivareta det biologiske mangfoldet og gjennomført en bærekraftig ressursforvaltning. Over tid vil slike inngrep skape en fragmenteringsprosess som ødelegger leve- og hekkeområdene for flere fuglearter. Svært mange vindkraftverk planlegges bygd eller er under utbygging i Midt-Norge, og samlet sett er dette å anse som et av de største naturinngrep og miljøeksperiment som er planlagt utført i Sør-Trøndelag. De planlagte inngrepene vil resultere i fragmentering av leveområder for sjeldne fugler. Flere av disse er spesielt utsatt for både forstyrrelse og økt dødelighet, og konsekvensene vil være utslagsgivende i en regional, nasjonal og i ytterste konsekvens også internasjonal skala.

NOF krever derfor tilleggsutredninger på sumeffekter for fugl før vi gir endelig uttalelse til konsesjonssøknaden.

NOF ønsker heller ikke å kommentere de avbøtende tiltakene som er foreslått før en utredning er foretatt for sumeffektene for fugl.

Ut fra vår vurdering bør det gjennomføres en vurdering om vi har nådd ”tålegrensen” for kystnaturen med de fire konsesjonene som allerede er innvilget i Sør-Trøndelag. Vi forventer også at det gjøres rom for å avvete relevante resultater fra undersøkelser/forskning som pågår i tilknytning til eksisterende vindkraftanlegg. Vi tenker da spesielt på de negative erfaringene fra Smøla-parken.

*) Det henvises her til konklusjonen i utredningens kap 7.2.1. Derimot fremkommer det i kap 7.1.1 at konsekvensen for fugl er *middels negativ*. NOF forutsetter at Sweco Grønners konklusjon i kap 7.2.1 er den faktiske vurderingen av konsekvenser for fugl.

Vurdering av konsekvensutredningen

Det må i utgangspunktet sies at NOF har hatt mye å utsette på det utredningsprogram som NVE har fastsatt for konsekvensutredning av Oksbåsheia vindpark. Vår vurdering er generelt at utredningsprogrammet verken er tilstrekkelig omfattende eller presist og dessuten stiller for svake krav til framskaffelse av og kvalitet på grunnlagsdata. De samme ankepunkter kan imidlertid sies å gjelde for et flertall av de konsekvensutredninger vi har sett produsert, og kritikken kan dermed også sies å hvile på generelle svakheter i KU-instituttet; i.e. den praksis som følges ved utforming av utredningsprogrammer og gjennomføring av konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven.

Dette medfører at denne konsekvensutredningen føyer seg inn i rekken av konsekvensutredninger hvor forenklete konklusjoner bygges på et spinkelt faglig grunnlag, og ender opp med å bagatellisere de problemstillinger man er satt til å vurdere.

Utredningsprogrammet for fugl for Oksbåsheia vindpark setter disse kravene til konsekvensutredningen:

”Det skal gis en kort beskrivelse av fuglefaunaene i området. Det skal gis en oversikt over truede eller sårbare arter innenfor planområdet (herunder også vei- og kraftledningstraseer), samt deres biotoper og kjente trekkveier.

Det skal gjøres en vurdering av hvordan tiltaket (herunder vei og kraftledning) kan påvirke truede eller sårbare arter gjennom forstyrrelser (støy, bevegelse, økt ferdsel med mer), kollisjoner og forringet leveområde (nedbygging). Vurderingene skal gjøres både for anleggs- og driftsfasen. Eventuelle avbøtende tiltak som kan redusere eventuelle konflikter mellom tiltaket og fugl skal vurderes.

Utredningen skal gjøres ved bruk av eksisterende informasjon, feltbefaring og kontakt med regionale og lokale myndigheter og organisasjoner.”

På bakgrunn av dette forutsetter NOF at der det mangler eksisterende dokumentasjon om fuglefaunaen i området, skal dette undersøkes ved feltbefaring. Noe annet vil ikke kunne tilfredsstillende kravet om at det er gjort en *beskrivelse* av fuglefaunaen i området. Eller sagt med andre ord: dersom det ikke eksisterer dokumentasjon om fuglefaunaen, betyr ikke det at det *ikke* eksisterer fuglefauna i området! Det at det skal gjøres en *kortfattet* beskrivelse, betyr ikke at beskrivelsen skal være *mangelfull!*

Med unntak av de begrensede undersøkelser som foregående år (2005) er utført av Sweco Grøner på bestilling fra tiltakshaver, er det ikke gjennomført ornitologisk kartleggingsarbeid med tanke på en eventuell vindmølleutbygging i de aktuelle områdene ved Oksbåsheia eller Sørmarkfjellet. Det har heller ikke vært foretatt systematisk ornitologiske aktivitet i området for øvrig.

Det er derfor et beklagelig faktum at data angående artsutvalg for fugl i alt vesentlig er preget av tilfeldige observasjoner innsamlet under feltarbeid, eller basert på tilfeldige ornitologiske observasjoner.

Feltarbeidet som er foretatt er beskrevet som ”befaring” og er ikke nevnt med varighet, nærmere tidspunkt eller omfang annet enn ”sommeren 2005”. Det er for NOF uvisst hva omfanget og varigheten på dette feltarbeidet var, men datagrunnlaget som presenteres viser at denne befaringen kun resulterte i tilfeldige observasjoner av ikke sårbare arter. En befaring midtsommers som denne, er for mange arter verdiløs, spesielt for rovfugler og ugler. Disse artene vil, dersom de hekker, være svært anonyme på denne tiden av året. For å kunne fremskaffe kvantitativ og kvalitative data om de ulike artene må feltarbeidet legges til perioder i året hvor det er størst sannsynlighet for å påvise hekkende fugl. Dette varierer sterkt fra art til art. Noen arter er meget aktive i forkant av hekkingen og holder seg meget anonyme resten av året. Dette gjelder spesielt rovfugler og ugler (hubro). ***NOF anser derfor feltarbeidet gjort i denne konsekvensutredningen, som verdiløs ifht enkelte arter av rovfugler og ugler.***

For fugl fokuserer konsekvensutredningen på tre truede og sårbare (rødlistede) arter; havørn, vandrefalk og smålom. NOF støtter de konsekvensvurderinger som er foretatt for disse tre artene, og at en vindparkutbygging på Oksbåsheia og Sørmarkfjellet vil medføre store negative konsekvenser for disse tre artene lokalt.

Man mangler derimot helt og holdent grad data om andre hekkende sårbare arter. NOF anser dette planområdet med omkringliggende områder som svært sannsynlig hekkeområde for sårbare arter som hubro og kongeørn. Konsekvensutredningen gir ingen informasjon om at det er foretatt feltarbeid for å avdekke om disse to artene hekker i området. Spesielt området

ved Sørmarkfjellet er svært sannsynlig hekkeområde for kongeørn, mens hubro kan benytte hele planområdet og de omkringliggende områdene som hekkeplass.

NOF vil ut i fra ovenstående påpeke nødvendigheten av å foreta en tilleggsutredning for å framskaffe følgende basisinformasjon vedrørende ornitologiske forhold i området:

1. Framskaffe fullstendig oversikt over områdets artsinventar til ulike tider av året, da først og fremst knyttet opp mot områdets funksjoner for hekkende, trekkende/rastende, beitende og overvintrende fugl.
2. Framskaffe data på hekkestatus/funksjonsstatus og bestandsforhold/forekomst for alle rødlistede arter og ansvarsarter i tilknytning til planområdet og omkringliggende områder.
3. Kartlegge ulike arters bruk av planområdet i tid og rom med tanke på vurdering av konfliktpotensialet m.h.t. en eventuell etablering av vindmøllepark.
4. Kartlegge trekkruiter for fugl over området

Problemstillinger knyttet til enkeltarter som ikke nevnes i utredningen:

Hubro: Arten er i Norge rødlistet som sårbar (V). Hubroen har siden midten av forrige århundre vist en sterk bestandstilbakegang både i Norge og Europa for øvrig. Over store deler av det tidligere utbredelsesområdet forekommer i dag få eller ingen hekkende par. Trusselbildet spenner fra faunakriminalitet, kraftlinjedød og effekter av moderne skogbruk til eksponering for miljøgifter og forstyrrelseseffekter pga vegbygging, fritidsbebyggelse og friluftsliv. Hubroen har i dagens Norge sine sterkeste bestander i kyst- og fjordstrøk fra Sør-Vestlandet oppover via midt-Norge til sørlige halvdel av Nordland fylke.

Vi er ikke kjent med at det foreligger forskning vedrørende effekter på hubropopulasjoner i områder hvor det er etablert vindkraftverk. Tatt i betraktning de utfordringene denne arten allerede står ovenfor, forventes imidlertid at slikt bakgrunnsmateriale framskaffes av utreder i.fbm. en tilleggsutredning. Vi finner her grunn til å påpeke at en konsekvensvurdering nødvendigvis må gå langt dypere enn ei overflattisk og endimensjonal kvantifisering av kollisjonsfaren knyttet til selve møllene.

Dette må forstås slik at en helhetlig konsekvensanalyse i forhold til hubro som et minimum må inneholde undersøkelser/vurderinger omkring følgende forhold/problemstillinger:

- Konsekvenser av direkte habitatødeleggelse som følge av nedbygging i veier og anlegg, herunder tap av egnede reirlokalteter, jaktområder, sitteplasser/skjul mm.
- Konsekvenser av utilgjengeliggjøring av habitat og habitatforringelse gjennom virkninger av tekniske forhold og atferdsmessige mekanismer; herunder skremseffekter og fysiologisk stress forårsaket av infrastruktur og tekniske installasjoner; f.eks. støy, økt menneskelig tilstedeværelse/aktivitet/forstyrrelser m.v.
- Konsekvenser av endringer i byttedyrpopulasjonenes tetthet og sammensetning som følge av eventuelle tekniske og struktur-endrende inngrep i områdene; herunder spesielt endringer i bæreevne og populasjonsdynamikk hos vånd (*Arvicola terrestris*).

Kongeørn: er oppført på Bernkonvensjonens liste III. Den er oppført som sjelden (R) på nasjonal liste over truede arter i Norge (Direktoratet for naturforvaltning 1999).

Kongeørn er følsom for forstyrrelse i hekkeperioden, og det er kjent at de blir påført økt dødelighet ved oppsetting av vindmøller og linjenett.

Problemstillinger knyttet til enkeltarter som nevnes i utredningen:

Havørn er oppført på Bernkonvensjonens liste III. Den er oppført som hensynskrevende (DC) på nasjonal liste over truede arter i Norge (Direktoratet for naturforvaltning 1999), og har status som en ansvarsart for Norge, noe som medfører at vi har et spesielt ansvar for å ivareta arten (Norge har omtrent 45 % av den Europeiske bestanden). Havørnen er en vanlig hekkefugl på Fosen. Norge er tidligere klaget inn til Bernkonvensjonen for konflikt mellom havørn og planlagt vindmøllepark. Dette gjaldt ved utbyggingen av vindmølleparken i Smøla kommune. Her var det planlagt å bygge til sammen 68 møller. Utbyggingen skulle skje i to trinn, hvorav 20 møller i trinn 1 og 48 møller i trinn 2. Det ble ikke åpnet noen sak mot Norge, men Norge ble bedt om å ikke tillate trinn 2 av utbyggingen før virkningene av trinn 1 var evaluert. En foreløpig evaluering viser at det er færre vellykkede hekkinger i nærområdet, samt at det i perioden august 2005 til september 2006 ble registrert 10 havørn som er drept av vindmøllene på Smøla.

Smålom er oppført på Bernkonvensjonens liste II. Dette innebærer en forpliktelse for partslandene, inkludert Norge, til å verne om arten og dens leveområder. Den er oppført som hensynskrevende (DC) på nasjonal liste over truede arter i Norge (Direktoratet for naturforvaltning 1999). Den er en vanlig hekkefugl på Fosen.

Vandrefalk: Arten er rødlistet som sårbar(V). Problemstillingene knyttes særlig til artens bruk av planområdene som jaktområde i hekkesesongen og i hvilken grad en vindmøllepark vil forringe kvaliteten på dette, eksempelvis gjennom reduksjon i i byttedyrpopulasjonene. Kollisjonsfare er en reell fare for denne arten også, selv om vandrefalken er relativt liten av størrelse. Derimot er dens flygehastighet under jakt en faktor som naturlig tilsier at også denne arten er utsatt for kollisjonsfare. Høyeste målte hastighet for en vandrefalk er hele 310 km/t. Vandrefalkens påvirkning av vindmøller lite kjent, men dette gir desto større behov for å gjennomføre analyse på dette området

Vurdering av konsesjonsspørsmålet

NOF setter som en grunnforutsetning at hensynet til nasjonale miljømål og nasjonalt viktige miljøverdier tillegges avgjørende vekt ved vurdering av konsesjonsspørsmålet for Oksbåsheia vindpark.

Fysiske inngrep er en av de viktigste årsakene til tap av arter. Summen av mange små inngrep kan få betydelige følger for arters og bestanders muligheter til overlevelse og for økosystemenes produksjonsevne. Det er videre en kjent sak at ulike typer habitatfragmentering er en alvorlig negativ faktor for flere av våre viltarter. Kombinasjoner av faktorer som tap av biotoper ved veibygging, flere nye kraftlinjer og et stort antall vindmøller som skaper økt dødelighet, økt menneskelig forstyrrelse, barriereeffekter etc. gjør også at den totale negative effekten er mye større enn summen av enkeltfaktorene hver for seg. Gjennom ulike typer inngrep/fragmenteringer endres leveområdets egnethet for arter. Dersom denne påvirkningen blir tilstrekkelig negativ vil områdets betydning for populasjonen bli negativ. Det endres fra å være et område hvor det produseres overskudd av individer til et område

hvor dødeligheten blir større enn produksjonen. For å opprettholde bestanden blir arter avhengig av innvandring fra omkringliggende overskuddsområder. Terskelverdier for hvor mye habitatfragmentering en art tåler er lite studert, og varierer naturlig nok fra art til art. Generelt sett er arter med lav naturlig dødelighet blant voksne individer og lav reproduksjonstakt spesielt følsomme for økt dødelighet.

Sumeffekter av utbygging av vindkraftverk i regionen vil kunne få alvorlige konsekvenser for arter som er relativt fåtallige og erfaringsmessig får økt dødelighet ved oppsetting av installasjoner som vindmøller med tilhørende linjenett. NOF stiller seg tvilende til at utbygging av vindkraftverk i planlagt omfang, uten en konsekvensanalyse for sumeffekter, vil være i tråd med nasjonal målsetting om ivaretagelse av biologisk mangfold .

En konsekvensanalyse for sumeffekter må også inneholde analyse av effekter på fugletrekk. En enkeltstående vindpark hvor fugler på trekk bøyer av for møllene, er ikke nødvendigvis særlig negativt. Men NOF er svært bekymret for at de mange vindparkene som planlegges kan skape en barriere som medfører at fugl ikke bare bøyer av, men forandrer trekktruten. Dette kan i ytterste konsekvens bety at fugl på trekk ikke kommer inn til viktige rasteområder, men fortsetter forbi rasteområdene og dermed være dårlig kondisjonert for det videre trekket til vinterområdene. Dette er effekter som kan få svært store konsekvenser for mange flere fuglearter enn de som pr i dag er ansett som sjeldne, sårbare eller truede.

Konklusjon

NOF er av den oppfatning at det er alvorlige mangler i konsekvensutredningen. Dette baseres på:

- ✓ Det mangler data om flere sårbare arter som sannsynligvis hekker i området
- ✓ Det mangler konsekvensanalyse som omfatter sumeffekter som vindkraftverkene inkludert nytt linjenett kan påføre fuglebestandene
- ✓ Det mangler kartlegging av fugletrekk over planområdet

Før NOF gir en endelig uttalelse krever NOF at det utføres tilleggsutredninger på følgende områder:

- ✓ Gjennomføring av feltarbeid for å kartlegge andre sårbare arter enn de som er omtalt i utredningen
- ✓ Gjennomføring av tilleggsutredninger på sumeffekter for fugl
- ✓ Kartlegge fugletrekk over området

NOF ønsker ikke å kommentere de avbøtende tiltakene som er foreslått før det er foretatt tilleggsutredninger som nevnt ovenfor.

NOF's vurdering er at det bør gjennomføres en vurdering om vi har nådd "tålegrensen" for kystnaturen med de fire konsesjonene som allerede er innvilget i Sør-Trøndelag.

NOF mener at vedtaksmyndighet har store kunnskapsmangler om vedtakets konsekvenser for sårbare fuglearter sett ut ifra et bestandsmessig ståsted.

NOF forventer at den videre konsesjonsbehandling utsettes inntil det foreligger relevante resultater fra undersøkelser/forskning som pågår i tilknytning til eksisterende vindkraftanlegg. Vi tenker da spesielt på de negative erfaringene fra Smøla-parken.

Forventninger til NVE i den videre saksbehandlingen

Historisk har vindkraft vært framholdt som et miljøvennlig alternativ til annen kraftproduksjon her i landet (da særlig som alternativ til vannkraftutbygging). Tradisjonelt har imidlertid vindkraft hatt liten eller ingen betydning i Norge, og man står derfor ovenfor en i norsk sammenheng ny teknologi som man i liten grad kjenner de miljømessige virkningene av. Våre forventninger til denne konsekvensutredningen var derfor preget av to hovederkjennelser:

- ✓ Forskning som dokumenterer vindkraftverks effekter på naturmiljøet er i liten eller ingen grad tilgjengelig fra norske/skandinaviske forhold. Det foreligger dermed åpenbart et sviktende kunnskapsgrunnlag både innenfor energinæringen og i forvaltningen angående miljøeffekter knyttet til utnyttelse av vindkraft.
- ✓ Utnyttelse av vindkraft innebærer ikke som for vannkraftutbygging at produksjonsanleggene rent fysisk legger beslag på arealer til magasinering av produksjonsmediet (h.h.v. vind/vann). Sett i relasjon til produksjonskapasitet og levert effekt er imidlertid vindkraftverk en meget arealkrevende produksjonsform som innebærer større tekniske inngrep i form av eksempelvis anleggsveier og tekniske installasjoner i utbyggingsområdene.

NOF forventer med bakgrunn i ovenstående at man i utredningssammenheng og videre i beslutningsprosessen favner relativt vidt og slik forholder seg både til de miljøeffekter som foreløpig er kjent fra norske prosjekter, da i særlig grad Smøla-vindpark, foruten også erfaringer fra liknende anlegg utenfor Norge og Skandinavia. En forventer også at NVE med prosjektet på Smøla friskt i minne, i betydelig større grad enn tilfellet var ved nevnte prosjekt, tar på alvor de problemstillinger som er knyttet nettopp til ornitologiske miljøverdier samt de forpliktelser som gjelder ivaretagelse av biologisk mangfold på lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå i sammenheng med dette. Det er i den sammenheng et helt sentralt poeng at krav om bærekraftig forvaltning og anvendelse av føre-var-prinsippet er implementert i norske miljølover bl.a. via bestemmelser gitt i grunnloven. Det burde være unødvendig å påpeke akkurat dette overfor NVE, men i lys av bl.a. Smøla-saken kan det se ut som at det likevel er behov for å understreke at disse overordnede prinsippene skal ligge til grunn for alt utredningsarbeid og i alle ulike faser av beslutningsprosesser der det er handler om miljø-/ressurs spørsmål. Vi vil i den sammenheng også understreke at disse prinsippene har følgende viktige konsekvens: Bevisbyrden i omstridte miljøspørsmål skal påligge tiltakshaver og eventuell faglig tvil skal komme naturmiljøet til gode. Vi forventer at NVE i den videre saksbehandling legger disse prinsippene til grunn.

Vennlig hilsen fra
Norsk Ornitologisk Forening

Saksbehandler:

Ingar Jostein Øien, fagkonsulent

sign.

Lorentz Noteng, NOF avd. Sør Trøndelag